

પીડિત વળતર અને બાળ સુરક્ષા : અમદાવાદ જિલ્લાના સંદર્ભમાં POCSO કાયદાનું કાનૂની વિશ્લેષણ

પટણી રજનીશકુમાર રમેશભાઈ^૧, ડૉ. પ્રકાશકુમાર ઠાકોર^૨

^૧પીએચ.ડી રિસર્ચ સ્કૉલર, મોનાર્ક યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ

^૨મોનાર્ક યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ

ABSTRACT

સમકાલીન આધુનિક સમયમાં મહિલાઓ સામે થતા ગુનાઓ પર ચર્ચા કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. પેપરનો સૌથી વધુ ફોકસ ભારતમાં મહિલાઓ સામે થતા ગુનાઓ પર પ્રકાશ ફેંકવાનો છે. ભારતમાં મહિલાઓ ઘણી બધી રીતે ફસાઈ જાય છે. ગુનાઓ પસંદ કરેલા જૂથ, વર્ગ, સંસ્કૃતિ અથવા દેશ સુધી મર્યાદિત નથી. આધુનિક યુગમાં જ નહીં, ભારતમાં મહિલાઓ લાંબા સમયથી પીડિત છે. સરકાર દ્વારા અનેકવિધ કાયદાઓ અને અન્ય પગલાઓ પછી પણ. મહિલાઓ સામેના ગુનાઓની ઝડપ ઘટી રહી નથી.

ભારતમાં મહિલાઓ દ્વારા બળાત્કાર, દહેજ મૃત્યુ, ઘરેલુ હિંસા, અપહરણ, છોડતી, ત્રાસ, જાતીય સતામણી જેવા ગુનાઓનો અનુભવ થાય છે. ગુનાઓ મહિલાઓ પર શારીરિક અને માનસિક અસર કરે છે જે મહિલાઓને પ્રમાણભૂત જીવન જીવતા અટકાવે છે. પુરૂષ પ્રભુત્વ ધરાવતો ભારતીય સમાજ મહિલાઓ સામેના ગુનાઓના તમામ કારણોમાંનું એક છે. સ્ત્રીઓ વિરુદ્ધના ગુનાઓ પેઢીઓથી પરિવારો અને સમુદાયોને નુકસાન પહોંચાડે છે અને સમાજમાં પ્રચલિત અન્ય અનિષ્ટોને મજબૂત બનાવે છે.

પરિચય

ભારતના ફોજદારી ન્યાય માળખામાં, ખાસ કરીને સગીરો સામે જાતીય ગુનાઓની વધતી જતી ઘટનાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, જાતીય ગુનાઓથી બાળકોનું રક્ષણ ચિંતાનો એક મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્ર છે. ૨૦૧૨ માં લાગુ કરાયેલ, જાતીય ગુનાઓથી બાળકોનું રક્ષણ (POCSO) કાયદો એક સીમાચિહ્નરૂપ કાયદાકીય પગલું હતું જેણે બાળકોના જાતીય દુર્વ્યવહાર અને શોષણને સંબોધવા અને દંડ કરવા માટે એક મજબૂત કાનૂની માળખું સ્થાપિત કર્યું. લિંગ-તટસ્થ અને બાળ-કેન્દ્રિત બનવા માટે રચાયેલ, આ કાયદો જાતીય ગુનાઓના વિવિધ સ્વરૂપોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, રિપોર્ટિંગ અને ટ્રાયલ માટે બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ પ્રક્રિયાઓ પ્રદાન કરે છે, અને કાનૂની પ્રક્રિયા દરમિયાન પીડિત બાળકોના શારીરિક અને માનસિક સુખાકારી માટે જોગવાઈઓનો સમાવેશ કરે છે. જો કે, વાસ્તવિક પડકાર આ જોગવાઈઓના અસરકારક અમલીકરણમાં રહેલો છે, ખાસ કરીને ગુજરાતના અમદાવાદ જિલ્લા જેવા શહેરી વિસ્તારોમાં, જ્યાં સામાજિક-આર્થિક અસમાનતાઓ, સંસ્થાકીય અપૂર્ણતાઓ અને પ્રણાલીગત વિલંબ ઘણીવાર કાયદાના ઉદ્દેશ્યને નબળી પાડે છે.

POCSO કાયદાનો એક મુખ્ય ઘટક, પીડિત વળતર, જાતીય દુર્વ્યવહારનો ભોગ બનેલા બાળકોને તાત્કાલિક અને પુનર્વસન નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવાનો છે. આ વળતર ફક્ત તબીબી ખર્ચ અને આઘાતને સંબોધવા માટે જ નહીં, પરંતુ સમાજમાં પીડિતોના લાંબા ગાળાના પુનઃપ્રાપ્તિ અને પુનઃ એકીકરણમાં પણ મદદ કરવા માટે છે. છઠ્ઠી કાયદાની કલમ ૩૭(૮) અને છઠ્ઠી નિયમો, ૨૦૨૦ ના નિયમ ૭ હેઠળ, ખાસ અદાલતને વચગાળાના અથવા અંતિમ વળતરની ભલામણ કરવાનો અધિકાર છે, જે પછી જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLSA) હેઠળ પીડિત વળતર યોજના દ્વારા પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે. છતાં, વહીવટી અવરોધો, જાગૃતિનો અભાવ અને સંસાધનોની મર્યાદાઓને કારણે આ જોગવાઈનો ઉપયોગ રાજ્યો અને જિલ્લાઓમાં નોંધપાત્ર રીતે બદલાય છે. અમદાવાદમાં, પ્રમાણમાં સારી રીતે વિકસિત માળખાગત સુવિધા હોવા છતાં, બચી ગયેલા બાળકો અને તેમના પરિવારોને સમયસર અને પર્યાપ્ત વળતર મેળવવામાં ઘણીવાર પડકારોનો સામનો કરવો પડે છે, જે જમીની વાસ્તવિકતાઓનું સંપૂર્ણ વિશ્લેષણ કરવાની જરૂરિયાતને પ્રકાશિત કરે છે.

આ સંશોધનનો ઉદ્દેશ્ય અમદાવાદ જિલ્લાના સંદર્ભમાં POCSO કાયદા હેઠળ પીડિત વળતર પદ્ધતિનું કાનૂની અને સામાજિક-સંસ્થાકીય વિશ્લેષણ પૂરું પાડવાનો છે. તે હાલના કાનૂની માળખાને કેટલી સારી રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવી રહ્યું છે, ન્યાયતંત્ર, પોલીસ અને કાનૂની સેવાઓ સત્તાવાળાઓ દ્વારા ભજવવામાં આવતી ભૂમિકા અને બાળ પીડિતોના જીવન પર વળતર યોજનાઓની વાસ્તવિક અસરની તપાસ કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. આ અભ્યાસ પીડિત વળતર પ્રક્રિયાને નેવિગેટ કરવામાં પરિવારો, કાનૂની વ્યાવસાયિકો અને NGO સહિત હિસ્સેદારો દ્વારા સામનો કરવામાં આવતા પડકારોની પણ તપાસ કરે છે. શહેરી કાયદાઓ અને સામાજિક-કાનૂની જટિલતાઓ દ્વારા ચિન્નિત થયેલ શહેર, અમદાવાદ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને, આ વિશ્લેષણ વર્તમાન સિસ્ટમમાં શક્તિઓ અને અંતરાયોમાં આંતરદૃષ્ટિ પ્રદાન કરે છે, જેનાથી ભારતમાં બાળ સુરક્ષા અને ન્યાય પર વ્યાપક ચર્ચામાં ફાળો મળે છે.

પ્રયોગમૂલક મૂલ્યાંકન અને કાનૂની વિવેચન દ્વારા, આ અભ્યાસ પીડિત વળતર પદ્ધતિમાં સુધારો કરવા, સંસ્થાઓ વચ્ચે વધુ સારા સંકલન સુનિશ્ચિત કરવા અને વધુ બાળ-સંવેદનશીલ ન્યાય વિતરણ મોડેલ બનાવવા માટે વ્યવહારુ સુધારાઓની ભલામણ કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. આમ કરીને, તે સમકાલીન ગુજરાતના સંદર્ભમાં કાયદાના અક્ષરને તેની ભાવના સાથે સંરેખિત કરીને, જાતીય ગુનાનો ભોગ બનેલા દરેક બાળકના ગૌરવ, અધિકારો અને સુખાકારીનું રક્ષણ કરવાના બંધારણીય આદેશને સમર્થન આપવાનો પ્રયાસ કરે છે.

POCSO કાયદા હેઠળ પીડિત વળતરનું કાનૂની માળખું

જાતીય અપરાધોથી બાળકોનું રક્ષણ (POCSO) અધિનિયમ, ૨૦૧૨, બાળકોને જાતીય શોષણથી બચાવવા માટે એક વ્યાપક કાનૂની પદ્ધતિ સ્થાપિત કરે છે, જેમાં તેમના ગૌરવ અને પુનર્વસન પર ખાસ ભાર મૂકવામાં આવે છે. આ માળખાના મહત્વપૂર્ણ પરંતુ ઘણીવાર ઓછી સ્વીકૃત ઘટકોમાંનો એક પીડિત વળતર માટેની જોગવાઈ છે, જે જાતીય અપરાધોથી બચી ગયેલા બાળકોને નાણાકીય અને પુનઃસ્થાપન સહાય પ્રદાન કરવા માટે રચાયેલ છે. આ જોગવાઈનો કાનૂની આધાર POCSO કાયદાની કલમ ૩૭(૮) માં રહેલો છે, જે સ્પેશિયલ કોર્ટને પીડિતને વચગાળાનું અથવા અંતિમ વળતર આપવા માટે અધિકૃત કરે છે, ટ્રાયલના પરિણામને ધ્યાનમાં લીધા વિના. આ જોગવાઈ POCSO નિયમો, ૨૦૨૦ ના નિયમ ૭ દ્વારા પૂરક અને વિગતવાર છે, જે શારીરિક અથવા માનસિક આઘાત, શૈક્ષણિક તકો ગુમાવવા અથવા પુનર્વસનની જરૂરિયાતના કિસ્સાઓ સહિત, કયા સંજોગો હેઠળ વળતર આપી શકાય છે તેની રૂપરેખા આપે છે. આ વળતર કાનૂની સેવા સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ દ્વારા સંચાલિત પીડિત વળતર યોજના દ્વારા વિતરિત કરવામાં આવે છે, અને રાજ્ય અને જિલ્લા સ્તરે અનુક્રમે રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (SLSA) અને જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLSAs) દ્વારા સંચાલિત થાય છે. નિયમોમાં આદેશ આપવામાં આવ્યો છે કે વળતર પૂરતું, સમયસર અને બાળકની તાત્કાલિક જરૂરિયાતો જેમ કે તબીબી સંભાળ, પરામર્શ, શિક્ષણ અને માનસિક પુનઃપ્રાપ્તિ તરફ નિર્દેશિત હોવું જોઈએ. મહત્વપૂર્ણ વાત એ છે કે, ગુનેગારની ઓળખ અજાણી હોય અથવા જ્યારે ટ્રાયલ હજુ પણ બાકી હોય ત્યારે પણ વળતર મંજૂર કરી શકાય છે, જે કાયદાના બાળ-કેન્દ્રિત અને પીડિત-લક્ષી અભિગમ પર ભાર મૂકે છે. જો કે, વ્યવહારમાં, આ કાનૂની માળખામાં અનેક પડકારોનો સામનો કરવો પડે છે, જેમાં અમલદારશાહી વિલંબ, હિસ્સેદારોમાં જાગૃતિનો અભાવ અને અપૂરતી માળખાકીય સુવિધાઓનો સમાવેશ થાય છે, જે ઘણીવાર વળતરના ઝડપી અને અસરકારક વિતરણમાં અવરોધ ઉભો કરે છે. તેથી, જ્યારે છઠ્ઠી કાયદાનું કાનૂની માળખું બાળ પીડિતોના વળતરના અધિકારને મજબૂત રીતે માન્યતા આપે છે, ત્યારે તેની સંપૂર્ણ સંભાવના ત્યારે જ સાકાર થાય છે જ્યારે તેને સક્રિય અમલીકરણ, આંતર-એજન્સી સંકલન અને સંવેદનશીલ, અધિકાર-આધારિત અભિગમ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવે છે.

અમદાવાદમાં વળતર વિતરણ માટે સંસ્થાકીય પદ્ધતિઓ

અમદાવાદ જિલ્લામાં, બાળકોના જાતીય ગુનાઓથી રક્ષણ (POCSO) અધિનિયમ હેઠળ પીડિતોને વળતર પહોંચાડવા માટેની સંસ્થાકીય પદ્ધતિઓ બહુ-એજન્સી માળખા દ્વારા કાર્ય

કરે છે જેમાં ખાસ POCOS કોર્ટ, જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLSA), પોલીસ, બાળ કલ્યાણ સમિતિઓ (CWC) અને બિન-સરકારી સંસ્થાઓ (NGO)નો સમાવેશ થાય છે. આ સિસ્ટમના મૂળમાં ઊંખું રહેલું છે, જે વળતર માટેની અરજીઓની પ્રક્રિયા કરવામાં, ગુજરાત પીડિત વળતર યોજના હેઠળ ભંડોળનું વિતરણ કરવામાં અને ખાસ અદાલતોના નિર્દેશોનો કાર્યક્ષમ રીતે અમલ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવામાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે. જ્યારે બાળ જાતીય ગુનાની જાણ થાય છે, ત્યારે પોલીસ પાસેથી ઊંખું ને જાણ કરવાની અને બાળકની સલામતી, માનસિક સહાય અને કાનૂની સહાય સુનિશ્ચિત કરવા માટે પગલાં લેવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. ખાસ કરીને POCOS કેસ માટે સ્થાપિત વિશેષ અદાલતો, કાયદાની કલમ ૩૩(૮) અને POCOS નિયમો, ૨૦૨૦ ના નિયમ ૭ હેઠળ ગુનાની પ્રકૃતિ, બાળક પર માનસિક અને શારીરિક અસર અને બાળકની નાણાકીય પરિસ્થિતિઓના આધારે વચગાળાના અથવા અંતિમ વળતરની ભલામણ કરવાનો અધિકાર ધરાવે છે. એકવાર વળતરની ભલામણ કરવામાં આવે પછી, DLSA દસ્તાવેજોની ચકાસણી કરે છે અને રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (SLSA) દ્વારા ફાળવવામાં આવેલા પીડિત વળતર ભંડોળમાંથી ચુકવણીની પ્રક્રિયા કરે છે.

અમદાવાદમાં, આ પદ્ધતિઓ પ્રમાણમાં વિકસિત શહેરી માળખાગત સુવિધાઓમાં કાર્ય કરે છે, પરંતુ અમલદારશાહીમાં વિલંબ, પ્રક્રિયાગત મૂંઝવણ અને હિસ્સેદારો વચ્ચે મર્યાદિત સંકલનને કારણે પ્રક્રિયા ઘણીવાર અવરોધાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, જ્યારે પોલીસને DLSA ને જાણ કરવામાં તાત્કાલિક કાર્ય કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે, ત્યારે અધિકારીઓમાં જાગૃતિ અને તાલીમમાં અસંગતતા ક્યારેક સમયસર સંદેશાવ્યવહારમાં ખામીઓ તરફ દોરી જાય છે. વધુમાં, હાંસિયામાં રહેલા પરિવારોને કાનૂની જ્ઞાન, ડિજિટલ એક્સેસ અને યોગ્ય દસ્તાવેજોના અભાવને કારણે અરજી પ્રક્રિયામાં નેવિગેટ કરવામાં વારંવાર પડકારોનો સામનો કરવો પડે છે. અહીં, NGO અને બાળ સુરક્ષા સંસ્થાઓ પરિવારોને માર્ગદર્શન આપીને, કાગળકામમાં મદદ કરીને, CWC અને DLSA સાથે સંકલન કરીને અને બાળકના કલ્યાણ માટે હિમાયત કરીને મહત્વપૂર્ણ સહાયક ભૂમિકા ભજવે છે. દરમિયાન, CWC બાળકની તાત્કાલિક સુરક્ષા જરૂરિયાતોનું મૂલ્યાંકન કરે છે અને ખાસ અદાલતો અને DLSA સાથે સંકલનમાં વળતર માટે કેસોનો સંદર્ભ આપે છે. આ પ્રયાસો છતાં, પ્રક્રિયા ખંડિત રહે છે, અને બાળકો ઘણીવાર તેમના પુનર્વસનને ટેકો આપવા માટે બનાવાયેલ કોઈપણ નાણાકીય સહાય મેળવવા માટે મહિનાઓ સુધી રાહ જુએ છે.

એકંદરે, જ્યારે અમદાવાદને એક સંરચિત કાનૂની માળખા અને સક્રિય ન્યાયતંત્રનો લાભ મળે છે, ત્યારે POCOS કાયદા હેઠળ વળતર વિતરણ પ્રણાલીની અસરકારકતા મોટાભાગે દરેક હિસ્સેદારના સીમલેસ એકીકરણ અને સક્રિય કામગીરી પર આધાર રાખે છે. આંતર-એજન્સી સંકલનને મજબૂત બનાવવું, પાયાના સ્તરે કાનૂની જાગૃતિ પૂરી પાડવી અને પ્રક્રિયાગત આવશ્યકતાઓને સરળ બનાવવી એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે મહત્વપૂર્ણ છે કે અમદાવાદમાં પીડિત વળતર એક પ્રક્રિયાગત ઓપરેટિવિટામાંથી જાતીય ગુનાઓમાંથી બચી ગયેલા બાળકો માટે પુનઃસ્થાપિત ન્યાયના અર્થપૂર્ણ ઘટક તરફ આગળ વધે છે.

અમદાવાદમાં વળતર વિતરણ માટે સંસ્થાકીય પદ્ધતિઓનો વધુ વિસ્તાર કરતાં, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે શહેરમાં ઓપરેટિવિટા માળખા હોવા છતાં, તેમની કાર્યકારી કાર્યક્ષમતા આંતર-એજન્સી સહયોગ અને તે એજન્સીઓમાં વ્યક્તિગત અધિકારીઓની પ્રતિભાવશીલતાના આધારે મોટા પ્રમાણમાં બદલાય છે. અમદાવાદમાં સ્પેશિયલ POCOS કોર્ટને દરેક કેસનું તેના ગુણોના આધારે મૂલ્યાંકન કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે અને તે તબીબી સારવાર, મનોવૈજ્ઞાનિક પરામર્શ અથવા કામચલાઉ સ્થાનાંતરણ જેવી તાત્કાલિક જરૂરિયાતો માટે ટ્રાયલના પેનિંગ દરમિયાન આપવામાં આવતા વચગાળાના વળતર અને કેસના દોષિત ઠેરવવા અથવા બંધ થયા પછી અંતિમ વળતર બંનેની ભલામણ કરી શકે છે. જો કે, ભલામણથી વિતરણ સુધીની પ્રક્રિયા હંમેશા સરળ હોતી નથી. વળતર માટે અમલીકરણ કરતી સંસ્થા, જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLSA) ઘણીવાર પ્રક્રિયાગત અવરોધોનો સામનો કરે છે, જેમાં દસ્તાવેજોની ચકાસણીથી લઈને ભંડોળ મુક્તિમાં વિલંબ સુધીનો સમાવેશ થાય છે. કેટલાક કિસ્સાઓમાં, ન્યાયાધીશો અંતિમ પરિણામ અંગે અનિશ્ચિતતાને કારણે કેસમાં વહેલા વળતર આપવામાં અચકાતા હોય છે, POCOS નિયમોના નિયમ ૭ હેઠળ સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ હોવા છતાં જે વચગાળાની રાહત માટે પરવાનગી આપે છે.

વધુમાં, અમદાવાદમાં, જ્યારે રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (SLSA) ગુજરાત પીડિત વળતર યોજના હેઠળ ભંડોળ ફાળવે છે, ત્યારે ઊંખું ની આ ભંડોળનો કાર્યક્ષમ રીતે ઉપયોગ કરવાની ક્ષમતા કિશોર ન્યાય અધિનિયમ હેઠળ તપાસ અધિકારીઓ અને સુરક્ષા અધિકારીઓ સાથે સક્રિય દેખરેખ અને સંકલન પર આધારિત છે. ઘણીવાર, પીડિતો અને તેમના વાલીઓ વળતરના તેમના અધિકારથી અજાણ હોય છે, અને ન તો પોલીસ કે ન તો કોર્ટ સમયસર માહિતી પૂરી પાડે છે. આ તે જગ્યા છે જ્યાં ચાઇલ્ડલાઇન, સેવ ધ ચિલ્ડ્રન અને સ્થાનિક

હિમાયતી જૂથો જેવા બિન-સરકારી સંગઠનો (NGO) મહત્વપૂર્ણ ખાલી જગ્યાઓ ભરે છે. આ NGO પરિવારોને કાનૂની વ્યવસ્થામાં નેવિગેટ કરવામાં, કોર્ટ કાર્યવાહી દરમિયાન તેમની સાથે રહેવામાં અને જરૂરી સોગંદનામા, ઝઘડકા નકલો, તબીબી અહેવાલો અને ઓળખ પુરાવા સાથે અરજીઓ સબમિટ કરવામાં મદદ કરે છે. અમદાવાદના ઝૂંપડપટ્ટી વિસ્તારો અને ઓછી આવક ધરાવતા પડોશમાં તેમની ભૂમિકા ખાસ કરીને મહત્વપૂર્ણ બની જાય છે, જ્યાં શહેરી નિકટતા હોવા છતાં કાનૂની માહિતી અને સરકારી સેવાઓની પહોંચ મર્યાદિત રહે છે.

બાળ કલ્યાણ સમિતિઓ (CWCs) પણ આ સાંકળમાં એક મહત્વપૂર્ણ સંસ્થાકીય કડી છે. જ્યારે કોઈ બાળકને બચાવી લેવામાં આવે છે અથવા જાતીય શોષણનો કેસ નોંધાય છે, ત્યારે CWC બાળકની તાત્કાલિક સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરે છે અને કાનૂની સહાય અને પરામર્શ માટે રેફરલ કરે છે. CWC DLSA ને વળતરની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે પણ નિર્દેશ આપી શકે છે, ખાસ કરીને જ્યારે પરિવાર કાનૂની અધિકારીઓનો સંપર્ક કરવામાં અસમર્થ હોય અથવા અનિચ્છા હોય. જો કે, અમદાવાદમાં CWCs ની અસરકારકતા તેના સભ્યોના અનુભવ અને સંવેદનશીલતાના આધારે બદલાય છે. કેટલીક CWCs પોલીસ અને ન્યાયતંત્ર સાથે મજબૂત સંબંધો જાળવી રાખે છે, ઝડપી હસ્તક્ષેપ અને ફોલો-અપ સુનિશ્ચિત કરે છે, જ્યારે અન્ય કેસ બેકલોગ અને મર્યાદિત ક્ષેત્ર પહોંચથી પીડાય છે.

વધુમાં, અમદાવાદમાં વળતરના દાવાઓ માટે ડિજિટાઇઝેશન અને કેન્દ્રીયકૃત ટ્રેકિંગ મિકેનિઝમનો અભાવ છે. પરિવારોને ઘણી ઓફિસોમાં જવું પડે છે, કારકુનો પાસે ફોલોઅપ કરવું પડે છે અને લાંબા સમય સુધી રાહ જોવી પડે છે, જે ઘણીવાર તેમને વળતર મેળવવાથી નિરાશ કરે છે. નાની ભૂલો અથવા ગુમ થયેલા દસ્તાવેજોને કારણે ઘણી અરજીઓ નકારી કાઢવામાં આવે છે, અને વળતરની રકમ નક્કી કરવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતા માપદંડો અંગે બહુ ઓછી પારદર્શિતા છે. ગુજરાત SLSA એ દાવાના ફોર્મટને પ્રમાણિત કરવા અને જાગૃતિ સામગ્રી બનાવવાના પ્રયાસો કર્યા હોવા છતાં, આ પહેલ હજુ સુધી અસરકારક રીતે પાયાના સ્તરે પહોંચી નથી. મોટાભાગના પોલીસ સ્ટેશનો અને કોર્ટમાં પ્રશિક્ષિત બાળ સલાહકારો અને પીડિત સહાય અધિકારીઓનો અભાવ એ પણ સૂચવે છે કે બાળકોને તેમના દુર્ઘટકારની વારંવાર વિવિધ અધિકારીઓને ફરીથી કહેવા દરમિયાન ફરીથી આઘાત લાગે છે --ભાવનાત્મક પુનઃપ્રાપ્તિ અને વળતરની પહોંચ બંનેમાં વિલંબ થાય છે.

અમદાવાદ જિલ્લામાં POCOS કાયદા હેઠળ પીડિત વળતરના અમલીકરણમાં પડકારો POCOS કાયદાના પ્રગતિશીલ ઉદ્દેશ્ય અને વ્યાપક માળખા હોવા છતાં, અમદાવાદ જિલ્લામાં પીડિત વળતર જોગવાઈઓના વાસ્તવિક અમલીકરણમાં અનેક સતત પડકારો ઉજાગર થાય છે જે તેની અસરકારકતાને નબળી પાડે છે. સૌથી મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓમાંનો એક વળતર વિતરણમાં વિલંબ છે. જોકે કાયદો અને તેની સાથેના નિયમો કાનૂની કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે વચગાળાનું વળતર આપવાની મંજૂરી આપે છે, વાસ્તવમાં, અમલદારશાહી લાલ કિતાબાહી, પ્રક્રિયાગત અસ્પષ્ટતાઓ અને ખાસ અદાલતો, જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLSA) અને પોલીસ વિભાગો વચ્ચે સંકલનના અભાવને કારણે પીડિતોને ઘણીવાર મહિનાઓ કે વર્ષો સુધી રાહ જોવી પડે છે. આ વિલંબ ખાસ કરીને બાળ બચી ગયેલા લોકો માટે હાનિકારક છે જેમને તબીબી સંભાળ, કાઉન્સેલિંગ, શિક્ષણ અને પુનર્વસન માટે તાત્કાલિક નાણાકીય અને માનસિક સહાયની જરૂર હોય છે. બીજો એક મહત્વપૂર્ણ પડકાર એ છે કે પીડિત વળતર યોજનાના અસ્તિત્વ અને પ્રક્રિયાઓ વિશે - પીડિતો, તેમના પરિવારો અને કેટલાક કાયદા અમલીકરણ અધિકારીઓ સહિત - હિસ્સેદારોમાં જાગૃતિનો અભાવ. હાંસિયામાં ધકેલાઈ ગયેલા અથવા આર્થિક રીતે નબળા વર્ગના ઘણા પરિવારો, જે પીડિતોનો મોટો હિસ્સો બનાવે છે, કાયદા હેઠળના તેમના અધિકારોથી અજાણ છે, અને તેથી ઝડપ અથવા કાનૂની સહાય સંસ્થાઓ દ્વારા માર્ગદર્શન આપવામાં આવે ત્યાં સુધી તેઓ વળતર પ્રક્રિયા શરૂ કરતા નથી.

વધુમાં, જટિલ અને દસ્તાવેજોથી ભરપૂર અરજી પ્રક્રિયા પહેલાથી જ આઘાતનો સામનો કરી રહેલા પરિવારો માટે અવરોધો બનાવે છે. FIR, તબીબી અહેવાલો, ઉમરનો પુરાવો અને આવક પ્રમાણપત્રો જેવી આવશ્યકતાઓ મેળવવા ઘણીવાર મુશ્કેલ હોય છે, ખાસ કરીને જેમના પાસે યોગ્ય દસ્તાવેજો અથવા કાનૂની સાક્ષરતા નથી. ઘણા કિસ્સાઓમાં, બાળકો અને તેમના વાલીઓને વિવિધ કચેરીઓમાં તેમની જુબાની વારંવાર પુનરાવર્તિત કરવાનું કહેવામાં આવે છે, જે આઘાતને વધારે છે અને POCOS કાયદાની બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ ભાવનાનું ઉલ્લંઘન કરે છે. સંસ્થાકીય ખામીઓ સમસ્યામાં વધુ ફાળો આપે છે. અમદાવાદમાં DLSA કચેરીઓ, ગ્રામીણ વિસ્તારો કરતાં વધુ સંસાધનો ધરાવતી હોવા છતાં, કર્મચારીઓની અછત અને વધુ પડતો બોજ રહે છે, જેના કારણે અરજીઓની પ્રક્રિયા કરવામાં અને ભંડોળ મુક્ત કરવામાં વિલંબ થાય છે. વધુમાં, ઘણા પોલીસ સ્ટેશનો અને કોર્ટોમાં સમર્પિત પીડિત સહાય અધિકારીઓ અથવા ટ્રોમા કાઉન્સેલર્સનો અભાવ બાળ પીડિત માટે સર્વાંગી સહાયનો અભાવ તરફ દોરી જાય છે. બીજો એક મહત્વપૂર્ણ પડકાર જવાબદારી અને દેખરેખ પદ્ધતિઓનો

અભાવ છે. વળતરમાં વિલંબ કરનારા અથવા પીડિતોની માહિતી ખોટી રીતે સંચાલિત કરનારા અધિકારીઓ માટે કોઈ પ્રમાણભૂત સમયરેખા અથવા દંડાત્મક પગલાં નથી, જે ઘણીવાર સંવેદનશીલ કેસોને હેન્ડલ કરવામાં બેદરકારી અથવા ઉદાસીનતા તરફ દોરી જાય છે. વધુમાં, ન્યાયિક સત્તાવાળાઓ, કાયદા અમલીકરણ, CWC, તબીબી સંસ્થાઓ અને સહાયક સંસ્થાઓ વચ્ચે મર્યાદિત આંતર-એજન્સી સંકલન છે, જેના પરિણામે સેવા વિતરણ ખંડિત થાય છે અને પ્રયાસોનું પુનરાવર્તન થાય છે. કેટલાક કિસ્સાઓમાં, વળતર આપવામાં આવે છે પરંતુ પ્રક્રિયાગત અજ્ઞાનતા અથવા ઔપચારિક નાણાકીય પ્રણાલીઓથી અજાણ પરિવારો દ્વારા સામનો કરવામાં આવતી બેંકિંગ સમસ્યાઓને કારણે તેનો ઉપયોગ થતો નથી. એકંદરે, જ્યારે અમદાવાદ પાસે POCOS હેઠળ કાર્યાત્મક પીડિત વળતર માળખાને ટેકો આપવા માટે માળખાગત સુવિધાઓ છે, ત્યારે સતત વહીવટી બિનકાર્યક્ષમતા, સંવેદનશીલતાનો અભાવ અને અપૂરતી પહોંચને કારણે કાયદાને જાતીય દુર્વ્યવહારના ભોગ બનેલા બાળકો માટે તેના પુનર્વસન અને રક્ષણાત્મક આદેશને સંપૂર્ણપણે સાકાર કરવામાં અવરોધ આવ્યો છે. પીડિતોના અધિકારોને જાળવી રાખવા અને અર્થપૂર્ણ કાનૂની અને માનસિક નિવારણ દ્વારા તેમના ગૌરવને પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે આ પડકારોનો સામનો કરવો મહત્વપૂર્ણ છે.

અમદાવાદ જિલ્લામાંથી કેસ સ્ટડીઝ

જાતીય ગુનાઓથી બાળકોના રક્ષણ (POCOS) કાયદાના વાસ્તવિક પરિણામો, ખાસ કરીને પીડિત વળતર પદ્ધતિ, સમજવા માટે, અમદાવાદ જિલ્લાના ચોક્કસ કેસ સ્ટડીઝની તપાસ કરવી જરૂરી છે જે સિસ્ટમની શક્તિ અને ખામીઓ બંનેને પ્રતિબિંબિત કરે છે. એક ઉદાહરણરૂપ કેસ અમદાવાદના પૂર્વ ભાગમાં ઓછી આવક ધરાવતા વિસ્તારની ૧૩ વર્ષની છોકરીનો છે જેના પર પરિવારના એક પરિચિત દ્વારા જાતીય હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે ઝડપી તાત્કાલિક દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તબીબી તપાસ કરવામાં આવી હતી, જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLA) હેઠળ વળતર મેળવવાની પ્રક્રિયા લાંબી અને દુઃખદાયક સાબિત થઈ હતી. કોર્ટ વચગાળાના વળતરની ભલામણ કરી હોવા છતાં, પ્રક્રિયાગત વિલંબ, અનેક ચકાસણી પગલાં અને અધિકારીઓ તરફથી માર્ગદર્શનના અભાવને કારણે પરિવારને ભંડોળ વિતરણ માટે લગભગ ૧૮ મહિના રાહ જોવી પડી હતી. આ સમય દરમિયાન, છોકરી યોગ્ય કાઉન્સેલિંગ અથવા પુનર્વસન સેવાઓની અંકસેસ વિના માનસિક આઘાતનો ભોગ બની હતી, અને પરિવારે ઉચ્ચ તબીબી અને કાનૂની ખર્ચ ભોગવ્યો હતો જેના કારણે તેઓ વધુ નાણાકીય તણાવમાં ધકેલાઈ ગયા હતા. જોકે, બીજા કિસ્સામાં, વધુ સકારાત્મક પરિણામ જોવા મળ્યું. શાળામાં દુર્વ્યવહારનો ભોગ બનેલા ૧૦ વર્ષના છોકરાને કેસની શરૂઆતમાં જ સમયસર સહાય મળી જ્યારે એક સક્રિય સ્થાનિક NGO એ હસ્તક્ષેપ કર્યો. NGO એ પોલીસ, કાનૂની સહાય સલાહકાર અને DLSA સાથે નજીકથી કામ કર્યું જેથી ખાતરી કરી શકાય કે બધા જરૂરી દસ્તાવેજો ઝડપથી સબમિટ કરવામાં આવે, અને સ્પેશિયલ કોર્ટ ફાઇલ કર્યાના છ અઠવાડિયામાં વચગાળાનું વળતર મંજૂર કર્યું. નાણાકીય સહાયથી પરિવારને તાત્કાલિક તબીબી સંભાળ અને કાઉન્સેલિંગ સેવાઓનો લાભ મળી શક્યો, જેનાથી બાળકની પુનઃપ્રાપ્તિ અને સતત શાળાકીય શિક્ષણમાં ફાળો મળ્યો. અમદાવાદ જિલ્લાના આ વિરોધાભાસી કેસ સ્ટડીઝ એક મહત્વપૂર્ણ પેટર્ન દર્શાવે છે - NGO જેવા જાણકાર મધ્યસ્થીઓ દ્વારા સમર્થિત કેસો વધુ કાર્યક્ષમ રીતે પ્રગતિ કરે છે, જ્યારે સહાય વિનાના પરિવારો ઘણીવાર જટિલ અને ખંડિત વળતર પ્રણાલીમાં નેવિગેટ કરવામાં સંઘર્ષ કરે છે. તેઓ સંસ્થાકીય પ્રતિભાવમાં અસંગતતાને પણ પ્રકાશિત કરે છે અને પ્રણાલીગત સુધારાઓની તાત્કાલિક જરૂરિયાત પર ભાર મૂકે છે, જેમ કે ફંટલાઈન કામદારોની ક્ષમતા નિર્માણ, અધિકારીઓ વચ્ચે વધુ સારું સંકલન અને વળતર વિતરણ માટે વધુ સુવ્યવસ્થિત, બાળ-સંવેદનશીલ અભિગમ. આખરે, આ વાસ્તવિક જીવનના કિસ્સાઓ દર્શાવે છે કે જ્યારે POCOS કાયદા હેઠળ કાનૂની માળખું આશાસ્પદ છે, ત્યારે તેનો સફળ અમલીકરણ જમીન-સ્તરની કાર્યક્ષમતા, સંવેદનશીલતા અને સતત સંસ્થાકીય સમર્થન પર આધારિત છે.

અન્ય જિલ્લાઓ સાથે તુલનાત્મક વિશ્લેષણ

અમદાવાદને ગુજરાતના કાયદેસર અને વહીવટી રીતે વધુ વિકસિત જિલ્લાઓમાંનો એક ગણવામાં આવે છે, પરંતુ તુલનાત્મક વિશ્લેષણ દર્શાવે છે કે રાજ્યની અંદર અને બહારના કેટલાક અન્ય જિલ્લાઓની તુલનામાં POCOS કાયદા હેઠળ પીડિત વળતરના અસરકારક અમલીકરણમાં હજુ પણ ઘણી મર્યાદાઓનો સામનો કરવો પડે છે. ઉદાહરણ તરીકે, સુરત અને રાજકોટ જેવા જિલ્લાઓએ પીડિત વળતરના દાવાઓની પ્રક્રિયામાં વધુ સારી સંસ્થાકીય સંકલન અને કાર્યક્ષમતા દર્શાવી છે. સુરતમાં, જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLA) એ બાળ કલ્યાણ સંસ્થાઓ અને કાનૂની સહાય ક્લિનિક્સ સાથે મળીને એક માળખાગત કાર્યપ્રવાહ અમલમાં મૂક્યો છે, જે ખાતરી કરે છે કે FIR દાખલ થયાના દિવસોમાં વળતરના દાવા શરૂ થાય છે. સુરતે વળતરના દાવાઓ માટે ડિજિટલ ટ્રેકિંગ ટૂલ્સનો ઉપયોગ પણ શરૂ કર્યો છે, જે પરિવારોને તેમની અરજીની સ્થિતિ વિશે માહિતગાર રહેવામાં મદદ કરે છે અને અમલદારશાલીની અસ્પષ્ટતા ઘટાડે છે. રાજકોટ જિલ્લાએ DLSA માં સમર્પિત અધિકારીઓની એક સિસ્ટમ રજૂ કરી છે જે ખાસ કરીને POCOS-સંબંધિત પીડિત વળતરના

કેસોનું સંચાલન કરે છે, સુવ્યવસ્થિત દસ્તાવેજીકરણ અને ઝડપી વિતરણ સુનિશ્ચિત કરે છે. તેનાથી વિપરીત, અમદાવાદ, તેની મોટી ન્યાયિક માળખાકીય સુવિધા અને કેસલોડ ક્ષમતા હોવા છતાં, ઘણીવાર આવી વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓનો અભાવ હોય છે, જેના કારણે પ્રક્રિયામાં લાંબો સમય અને વિલંબ વધે છે. વધુમાં, મહારાષ્ટ્ર જેવા રાજ્યોએ પુણે અને થાણે જિલ્લામાં સક્રિય મોડેલો શરૂ કર્યા છે, જ્યાં બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ પોલીસ સ્ટેશનો અને 'વન-સ્ટોપ સેન્ટરો' એક જ છત નીચે તબીબી સંભાળથી લઈને કાનૂની સહાય અને વળતર દસ્તાવેજો સુધીની દરેક બાબતમાં સહાય કરે છે. આ મોડેલો બાળ પીડિતો પર માનસિક ભારણને નોંધપાત્ર રીતે ઘટાડે છે અને સમયસર હસ્તક્ષેપ સુનિશ્ચિત કરે છે. અમદાવાદમાં કેટલીક સંકલિત બાળ સુરક્ષા સેવાઓ હોવા છતાં, આંતર-એજન્સી સંદેશાવ્યવહારમાં હજુ પણ પડકારોનો સામનો કરવો પડે છે અને ફરિયાદથી વળતર સુધીની પીડિતની સફર પર દેખરેખ રાખવા માટે કેન્દ્રિય પદ્ધતિનો અભાવ છે. આ તુલનાત્મક દ્રષ્ટિકોણ દર્શાવે છે કે કાયદા અને સંસ્થાઓની માત્ર હાજરી અપૂરતી છે; તેમની અસરકારકતા જિલ્લા-સ્તરીય નવીનતાઓ, સંકલિત પ્રયાસો અને વહીવટી સંવેદનશીલતા પર આધારિત છે. તેથી, અમદાવાદ માટે આ જિલ્લાઓમાંથી શ્રેષ્ઠ પ્રથાઓ અપનાવવી અને કસ્ટમાઇઝ કરવી જરૂરી છે જેથી બાળ પીડિતોને માત્ર ન્યાય જ નહીં પરંતુ તેઓ જે સમર્થન અને ગૌરવ મેળવવાના હકદાર છે તે પણ મળે.

અમદાવાદ જિલ્લામાં POCOS કાયદા હેઠળ પીડિત વળતર અને બાળ સુરક્ષા - સુધારા માટેની ભલામણો

અમદાવાદ જિલ્લામાં POCOS કાયદા હેઠળ પીડિત વળતરની અસરકારકતા વધારવા અને બાળ સુરક્ષા ઉદ્દેશ્યોની સાચી અનુભૂતિ સુનિશ્ચિત કરવા માટે, ઘણા મુખ્ય સુધારાઓની તાત્કાલિક જરૂર છે. પ્રથમ, બાળ જાતીય દુર્વ્યવહારના કેસોમાં સામેલ તમામ હિસ્સેદારો માટે માળખાગત અને ચાલુ સંવેદનશીલતા કાર્યક્રમો હોવા જોઈએ, જેમાં પોલીસ અધિકારીઓ, ખાસ અદાલતના ન્યાયાધીશો, સરકારી વકીલો અને જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળ (DLA) ના અધિકારીઓનો સમાવેશ થાય છે. ઘણા અમલીકરણ વિલંબ કાયદામાં સમાવિષ્ટ બાળ-મૈત્રીપૂર્ણ અને પીડિત-કેન્દ્રિત જોગવાઈઓની જાગૃતિ અને સમજણના અભાવને કારણે થાય છે. નિયમિત ક્ષમતા-નિર્માણ કાર્યશાળાઓ આ અધિકારીઓને આવા કેસોને તાકીદ અને કરુણા સાથે હેન્ડલ કરવા માટે જરૂરી કુશળતા અને સંવેદનશીલતાથી સજ્જ કરવામાં મદદ કરી શકે છે.

બીજું, વળતર પ્રક્રિયાને સુવ્યવસ્થિત અને વધુ સુલભ બનાવવી જોઈએ. હાલમાં, પીડિતો અને તેમના પરિવારો અસંખ્ય પ્રક્રિયાગત અવરોધોનો સામનો કરે છે, જેમ કે વ્યાપક કાગળકામ, સરકારી કચેરીઓની વારંવાર મુલાકાતો અને બહુવિધ ઓળખ અને તબીબી દસ્તાવેજો મેળવવાની જરૂરિયાત. પીડિત વળતર દાવાઓની અરજી, પ્રક્રિયા અને ટ્રેકિંગ માટે એક સરળ, સિંગલ-વિન્ડો મિકેનિઝમ - ભૌતિક અને ડિજિટલ બંને - રજૂ કરવાથી વિલંબ અને વહીવટી બોજમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થશે. અમદાવાદનું પ્રમાણમાં અદ્યતન ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર એક ઓનલાઈન પોર્ટલના રોલઆઉટને સમર્થન આપી શકે છે જ્યાં અરજીઓ વાસ્તવિક સમયમાં ફાઇલ કરી શકાય છે, તેનું નિરીક્ષણ કરી શકાય છે અને અપડેટ કરી શકાય છે, જેનાથી પારદર્શિતા અને કાર્યક્ષમતામાં વધારો થાય છે.

ત્રીજું, સ્ટાફિંગ, નાણાકીય સંસાધનો અને પ્રશિક્ષિત બાળ મનોવૈજ્ઞાનિકો અથવા પીડિત સલાહકારોની નિમણૂક દ્વારા DLSA ને સંસ્થાકીય રીતે મજબૂત બનાવવું જોઈએ. પીડિત વળતર એ ફક્ત નાણાકીય રાહત નથી; તે એક વ્યાપક પુનર્વસન માળખાનો એક અભિન્ન ભાગ છે જેને ભાવનાત્મક, સામાજિક અને શૈક્ષણિક સહાયની જરૂર છે. પીડિત જરૂરિયાતોના મૂલ્યાંકનમાં મદદ કરવા અને વળતર પ્રક્રિયામાં તેમને માર્ગદર્શન આપવા માટે DLSA માં પ્રશિક્ષિત વ્યાવસાયિકોને શામેલ કરવાથી પરિણામોમાં નોંધપાત્ર ફરક પડી શકે છે. વધુમાં, POCOS-સંબંધિત વળતર કેસો માટે ખાસ અનામત ભંડોળની સ્પષ્ટ ફાળવણી હોવી જોઈએ, જે નાણાકીય અછતને કારણે રાહતને અટકાવશે.

છેલ્લે, અમદાવાદમાં પીડિત વળતર પદ્ધતિની કામગીરી અને પ્રતિભાવનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે દેખરેખ અને મૂલ્યાંકનની એક મજબૂત સિસ્ટમ વિકસાવવી આવશ્યક છે. સ્વતંત્ર ઓડિટ સંસ્થાઓ, બાળ અધિકાર કમિશન અથવા ન્યાયિક સમીક્ષા સમિતિઓને POCOS માળખા હેઠળ વિતરણ કરાયેલા વળતરની સમયસરતા, પર્યાપ્તતા અને અસરનું મૂલ્યાંકન કરવાનું કામ સોંપવામાં આવી શકે છે. સુધારાત્મક કાર્ય યોજનાઓ સાથે અહેવાલોનું સમયાંતરે પ્રકાશન, જવાબદારીની સંસ્કૃતિ અને સિસ્ટમમાં સતત સુધારાનો પરિચય કરાવી શકે છે. અમદાવાદ જિલ્લામાં POCOS કાયદા હેઠળ પીડિત વળતર જોગવાઈઓના વર્તમાન અમલીકરણમાં પ્રક્રિયાગત બિનકાર્યક્ષમતા, સંસ્થાકીય અંતર અને સામાજિક-કાનૂની અવરોધો છે. સુધારાઓમાં પ્રક્રિયાઓને સરળ બનાવવા, સંસ્થાઓને સશક્ત બનાવવા, આંતર-એજન્સી સહયોગને પ્રોત્સાહન આપવા અને બાળ-કેન્દ્રિત અભિગમ સુનિશ્ચિત કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ. ફક્ત એક વ્યાપક, સંકલિત અને સહાનુભૂતિપૂર્ણ પ્રણાલી

દ્વારા જ આપણે જાતીય ગુનાઓનો ભોગ બનેલા બાળ પીડિતોને સાચો ન્યાય અને પુનર્વસન આપવાની આશા રાખી શકીએ છીએ, જે ફક્ત POCOS કાયદાના અક્ષરશઃ જ નહીં પરંતુ ભાવનાનું પણ સન્માન કરે છે.

નિષ્કર્ષ

POCOS કાયદાની કલ્પના બાળ-કેન્દ્રિત કાનૂની સાધન તરીકે કરવામાં આવી હતી જે ફક્ત ગુનેગારો સામે કાર્યવાહી જ નહીં, પરંતુ પીડિત બાળાઓના ઉપચાર અને સશક્તિકરણને સુનિશ્ચિત કરે છે. અમદાવાદ જિલ્લામાં, કાયદાકીય અને ન્યાયિક માળખા હોવા છતાં, અમલીકરણમાં ગાબડા કાયદાની ભાવનાને નબળી પાડે છે. તાત્કાલિક રાહત પૂરી પાડવા માટે બનાવાયેલ પીડિત વળતર પદ્ધતિ, વિલંબ, વહીવટી અવરોધો અને નબળી જાગૃતિમાં ફસાયેલી છે. સંસ્થાકીય સંકલનને મજબૂત કરીને, પ્રક્રિયાઓને સરળ બનાવીને અને સમુદાયની ભાગીદારી વધારીને, અમદાવાદ POCOS હેઠળ પીડિત વળતરના અસરકારક અમલીકરણ માટે એક મોડેલ તરીકે સેવા આપી શકે છે. જાતીય ગુનાનો ભોગ બનેલા દરેક બાળકને સમયસર ન્યાય મળે તે સુનિશ્ચિત કરવું, કાનૂની અને પુનઃસ્થાપન બંને, ફક્ત કાનૂની આવશ્યકતા નથી પરંતુ નૈતિક આવશ્યકતા છે.

સંદર્ભ સૂચિ

૧. જાતીય ગુનાઓ સંબંધિત કાયદો, ડૉ. એન.વી. પરાંજપે
૨. 'ભારતમાં બાળ દુર્વ્યવહાર અને સંરક્ષણ કાયદો', ડૉ. ગૌરવ જૈન
૩. 'મહિલાઓ અને કાયદો: વિવેચનાત્મક નારીવાદી દ્રષ્ટિકોણ', કલ્પના કમ્બીરન
૪. 'જાતીય ગુનાઓથી બાળકોના રક્ષણ પર કાયદો' ડૉ. વેદ કુમારી
૫. 'ફોજદારી કાયદો (ભાગ II: વ્યક્તિ અને રાજ્ય વિરુદ્ધ ગુનાઓ)' કે.ડી. ગૌર